

İDARƏETMƏDƏ "AÇIQ HÖKUMƏT" ANLAYIŞI, AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA "AÇIQ HÖKUMƏT" ELEKTRON DÖVLƏTİN VƏ DEMOKRATIYANIN ƏSASI KİMİ

Ağamalyev Ü.İ.

Milli Aviasiya Akademiyası

Bu məqalədə "Açıq Hökumət"-in anlayışı verilir. "Açıq Hökumət" demokratiyanın inkişafının əsası kimi qəbul edilir. Azərbaycan Respublikasında Açıq Hökumət elektron dövlət və elektron demokratiyanın əsası kimi araşdırılır. Açıq Hökumətin təşviqinə dair bütün fəaliyyət planları əsaslı şəkildə öyrənilir. Açıq hökumətə dair fəaliyyət planlarının icra edilməsi effektivliyi geniş şəkildə təhlil edilir. Açıq Hökumət Konsepsiyasının tarixi barədə ətraflı araşdırma aparılır. Açıq Hökumət Konsepsiyasının ilkin formada Amerika Birləşmiş Ştatlarında təşəkkül tapdığı, daha sonra Avropa ölkələrində tətbiqi barədə ətraflı məlumat verilir. Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı təşkilatının yaranması və ilk üzv ölkələrin qəbul etdiyi sənədlərin əhəmiyyəti geniş təhlil edilir. Azərbaycan Respublikasının Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı təşkilatına üzvlüyü və Azərbaycan Respublikasının qarşıya qoyduğu məqsədə nail olmaq üçün qəbul edilən Milli Fəaliyyət Proqramları barədə geniş statistik araşdırma aparılır.

***Açar sözlər:** Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı, e-hökumət, e-dövlət, Açıq hökumət, e-demokratiya, idarəetmə, elektron idarəetmə, idarəetmədə açıq-hökumət effekti, Açıq Hökumət üzrə fəaliyyət planları, Açıq Hökumətin icrası üzrə statistika.*

Azərbaycan Respublikasında "Açıq Hökumət"-dən danışarkən ilk növbədə Açıq Hökumət anlayışının mahiyyətini bilmək vacibdir. Açıq Hökumət innovasiyalı və davamlı dövlət siyasətinə və təcrübəyə əsaslanan şəffaflıq, hesabatlılıq və iştirak prinsiplərindən ilhamlanan elə idarəetmə mədəniyyətidir ki, o, demokratiya və inklüziv inkişafın yüksəldilməsinə xidmət edir.

Açıq Hökumətin üç əsas əlamətləri aşağıdakılardır: şəffaflıq, hesabatlılıq və iştirak. Şəffaflıq ictimaiyyətin öz hökumətinin işini daha asan anlamasına kömək etməklə yanaşı həm açıq, həm də inklüziv siyasətin işlənilib hazırlanması üçün ilkin şərtidir. Şəffaflıq ictimaiyyətin hökumətə olan etimadının gücləndirilməsinə kömək edir. Eyni zamanda Açıq hökumət- yüksək səviyyədə şəffaflıq, ictimai nəzarət və nəzarət mexanizmləri olan, vurğunu hesabatlılığa yönəldən hökumətdir. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Açıq Hökumət vətəndaşların effektiv ictimai nəzarəti həyata keçirmək üçün hökumət sənədlərinə və prosedurlarına daxil olmaq imkanını özündə ehtiva edən rəhbər doktorinadır.

Açıq Hökumət Konsepsiyası ABŞ prezidenti Barak Obamanın administrasiyası tərəfindən irəli sürülmüş və həmin dövrdə geniş yayılmağa başlamışdır [1, s.2-8]. Onlayn "virtual şəbəkə siyasəti" (VPN) barədə danışılan məqalədə qeyd edilir ki, Açıq Hökumətli VPN ilk növbədə ABŞ hökuməti və Birləşmiş Ştatlarda yerləşən təşkilatlar tərəfindən irəli sürülmüşdür [2, s.23-25]. Bu konsepsiya daha sonra Avstraliya (2010), Avropa Komissiyası (2013) və Kanada (2014) hökumətləri tərəfindən irəli sürülmüşdür. Çində isə Açıq Hökumət konsepsiyası daha əvvəl təbliğ olunmuş, xüsusilə də yerli hakimiyyət orqanlarının ekoloji hesabatlılığını təmin etmək üçün geniş istifadə edilmişdir.

Açıq Hökumət konsepsiyası əsas diqqəti texnologiyadan çox, texnologiyanın inkişaf etdirə biləcəyi şəffaflıq və iştirakın qarşılıqlı fəaliyyəti, eləcə də hökumətin işləməsinin fundamental dəyişikliyə məruz qalmasına xidmət etməlidir. Müxtəlif ölkələrin rəsmi sənədlərinə baxdıqda aydın olur ki, (*Amerika xalqı üçün Açıq Hökumət tərəqqi hesabatı, 2009, Kanada hökuməti 2014 və Avropa Komissiyası 2013*) Açıq Hökuməti təşviq edən konsepsiya müxtəlif kontekstlərdə eyni uğurla istifadə olunsa da fokus bir qədər fərqlidir. Məsələn, Birləşmiş Ştatlarda özəl subyektlər və qeyri-hökumət təşkilatları (QHT) artıq xeyli dərəcədə dövlət sektorunu idarə edirlər ki, bu da əsas diqqətin uyğunluğa və hesabatlılığa, ümumi standartlara və açıq məlumatların praktikasına yönəldilməsi ilə izah edilə bilər. Bir çox dövlətlərin ənənəvi olaraq öz dövlət sektoru üçün böyük məsuliyyət daşdığı Avropada əsas diqqət özəl sektor subyektləri və QHT-lər üçün açıqlılıq və əksmərkəzləşməyə yönəlmişdir. Bütün sənədlərdə əsas diqqət şəffaflıq və anlaşılmaya yönəldilir, ictimaiyyətin iştirakı isə informasiyanın toplanmasını mərkəz vasitəsi kimi nəzərdən keçirilir.

Bundan başqa, ABŞ-da ictimaiyyətlə əməkdaşlığın vacibliyi vurğulanıb ki, bu da yalnız hökumətə məlumatların təqdim edilməsi deyil, həm də müxtəlif nöqtəyi-nəzərləri əhatə edən birgə demokratik proses çərçivəsində informasiyanın kollektiv işlənməsi deməkdir [1, s. 2-8]. “Hökumət sizinlə/Government with you” Sinqapur strategiyasında da əsas məqsəd ictimaiyyətlə birgə informasiya və xidmətlərin yaradılmasıdır [3, s. 25-44]. Avstraliya hökuməti də əsas fokusu müzakirə və hökumətin demokratiyada daha geniş iştirakına yönəlmişdir [4, s.3]. Beləliklə, Açıq Hökumət konsepsiyasının mahiyyəti hökumətin daha effektiv və innovativ bir şəkildə işləməsi ilə demokratik dəyərlərin yaxşılaşdırılması üsulu kimi qiymətləndirilir.

Açıq Hökumət Konsepsiyasını həyata keçirmək və bu fikri digər dünya ölkələrinə çatdırmaq üçün təşkilatın yaradılması artıq zərurətə çevrilmişdir. Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı (OGP - Open Government Partnership) rəsmi olaraq 20 sentyabr 2011-ci ildə BMT Baş Assambleyasının 8 qurucu hökumət başçısı (Braziliya, İndoneziya, Meksika, Norveç, Filippin, Cənubi Afrika, Birləşmiş Krallıq və Amerika Birləşmiş Ştatları) tərəfindən Açıq Hökumət Bəyannaməsinin [5, s.1-2] təsdiq edilməsi ilə yaradılmışdır. Qurucu dövlətlər həmçinin Açıq Hökumət Tərəfdaşlığına qoşulmaq üçün 38 hökumətinin hazır olduğunu da bəyan etmişdirlər. Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı yarandığı andan etibarən 79 iştirakçı ölkə tərəfindən dünya əhalisinin üçdə birini əhatə edən 2500-dən çox öhdəliyin qəbul olunub həyata keçirilməsinə səbəb olmuşdur. Hindistan və Rusiya əvvəlcə tərəfdaşlığa qoşulmaq niyyətlərini ifadə etsələr də, lakin onların heç biri bu prosesi başa çatdırmamışdır. Fəaliyyətə başlamasından cəmi altı ay sonra Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı 8 Fəaliyyət Planından və 46 iştirakçı ölkədən 50 fəaliyyət planına və 54 iştirakçı ölkəyə qədər yüksəlmişdir.

Ümumilikdə, 46 üzv Açıq Hökumətin 300-dən çox öhdəliyini ehtiva edən fəaliyyət planlarını açıqlamışlar. 2016-cı ilin əvvəlində Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı submilli hökumətlərin təşəbbüskarılığa daha fəal cəlb edilməsinə yönəlmiş yeni pilot proqramı işə saldı. Daha sonra 2016-cı ilin dekabrında Fransa hökuməti Dünya Resursları İnstitutu (WRI) ilə birgə, 3000 ölkədən 70 nümayəndə toplayaraq, ölkənin paytaxtı Parisdə Açıq Hökumət Tərəfdaşlığının dördüncü global Sammitini təşkil etmişdir. Sonuncu 7-ci Sammit Cənubi Koreyanın Seul şəhərində 13-17 dekabr 2021-ci il tarixdə keçirilmişdir. Hal-hazırda üzv dövlətlərin sayı 78-ə bərabərdir.

Azərbaycan Respublikası 2011-ci ildə Açıq Hökumət Tərəfdaşlığına qoşulmuşdur. Azərbaycan Respublikası qoşulduğu gündən bəri digər üzv dövlətlər kimi Milli Fəaliyyət Planını təsdiq etmiş və 2011-ci ildən bu günə qədər dövlətimiz tərəfindən üç Milli Fəaliyyət Planı təsdiq edilmişdir. Həmin sənədlərə “Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı” [6,

s.1-3], “Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı” [7, s.1-4] və Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı” [8, s.1-2] daxildir.

İlkin olaraq Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planına diqqət yetirək. 2012-2015-ci illər üçün nəzərdə tutulmuş Milli Fəaliyyət Planı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 05 sentyabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir. Sərəncamda eyni zamanda Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının təsdiq edilməsi də yer alır. Hesab edirik ki, bu təsadüfi hal deyil belə ki, Açıq Hökumətin təşviqi sahəsində irəliləyiş əldə etmək üçün mütləq şəkildə Korrupsiyaya qarşı qanunvericilik səviyyəsində ciddi mübarizə aparmaq lazımdır. Elə bu məqsədlə Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı da müvafiq sərəncamla təsdiqlənmiş oldu.

Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının preambula hissəsində deyilir: Azərbaycan Respublikasında dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın artırılması, hesabatlılığın təmin edilməsi, ictimaiyyətin iştirakının genişləndirilməsi, yeni texnologiyaların tətbiqi əsas prinsiplərdir. Dövlət orqanlarının fəaliyyətinin müasir standartlara uyğun təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə 2007-2011-ci illərdə “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiya” icra edilmişdir. Strategiyada həmçinin Açıq Hökumət prinsiplərinin tətbiqi üzrə mühüm tədbirlər müəyyən edilmişdir. Azərbaycan Respublikası düzgün idarəçiliyin təşviqi üzrə bütün beynəlxalq təşəbbüslərə qoşulmuşdur. Şəffaflığın artırılması və Açıq Hökumətin təşviqi ilə bağlı fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, bu sahədə beynəlxalq təcrübə mübadiləsi və beynəlxalq səylərə öz töhfəsini verə bilmək üçün ölkəmiz 2011-ci ildə Açıq Hökumət Tərəfdaşlığına qoşulmuşdur. Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planında dövlət qurumlarına bir sıra məsələlərin icrası tapşırılmışdır. Bu tapşırıqlar 9 qrupa bölünmüş və aşağıdakıları özündə ehtiva etmişdir:

1. İnformasiya əldə edilməsinin asanlaşdırılması.
2. Dövlət orqanlarının öz fəaliyyəti barədə ictimaiyyətə müntəzəm məlumat verməsi.
3. Normativ hüquqi aktların vahid elektron bazasının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi.
4. Dövlət orqanlarının fəaliyyətində ictimaiyyətin iştirakının genişləndirilməsi.
5. Elektron xidmətlərin təkmilləşdirilməsi.
6. Maliyyə nəzarətini həyata keçirən orqanların fəaliyyətində şəffaflığın artırılması.
7. Vergi nəzarəti və yoxlamaları prosesində şəffaflığın artırılması.
8. Mineral ehtiyatların hasilatı ilə məşğul olan sənaye sahələrində şəffaflığın artırılması.
9. Açıq Hökumətin təşviqi üçün görülən tədbirlərlə bağlı maarifləndirmənin və əməkdaşlığın həyata keçirilməsi.

Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı, müəyyən bir dövrdə ölkədə həyata keçiriləcək strateji kursu müəyyən edən əsas strateji sənədi və gələcək illərdə aparılacaq tədbirlərin ardıcılığı və istiqamətini müəyyənləşdirmişdir. Bu sənəddə Hökumət Milli Fəaliyyət Planının icrası üçün bütün zəruri resursları səfərbər etmişdir. 2012-2015-ci illəri əhatə edən Milli Fəaliyyət Planının məqsədi korrupsiyaya qarşı Azərbaycanda həyata keçirilən mübarizə, dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın artırılması, normativ hüquqi bazanın və institusional mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyətinin Açıq Hökumət prinsiplərinə uyğunlaşdırılması, qərarların qəbulu prosesində ictimaiyyətin iştirakının genişləndirilməsindən ibarətdir.

Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı prinsiplərinə əsaslanan Milli Fəaliyyət Planı dövlət orqanları üçün öz növbəsində öz fəaliyyəti barədə geniş ictimaiyyətə məlumat verməsi, elektron xidmətlərin dairə-

sini genişləndirməsi və keyfiyyəti yaxşılaşdırması istiqamətində tədbirlər nəzərdə tutur. Səlahiyyətli dövlət orqanlarının hesabatlarının toplanması və nəzərdən keçirilməsinə cavabdeh olan Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyası Milli Fəaliyyət Planında nəzərdə tutulan tədbirlərin 82%-nin dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirildiyini qeyd etmişdir. Qiymətləndirmə hesabatında qeyd edilir ki, dövlət orqanları informasiya əldə etmənin sadələşdirilməsinə, ictimaiyyətə dövlət orqanlarının işi ilə bağlı müntəzəm məlumatların verilməsi və elektron xidmətlərin təkmilləşdirilməsinə dair tədbirləri tam şəkildə həyata keçirmişdir.

Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi barədə məlumatda (<https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM.pdf>, <https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM2014.pdf>, https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM_2015.pdf) qeyd edilir ki, hökumət təşkilatları nəzdində yaradılmış ictimai şuralar, ictimai müzakirələr və dinləmələr keçirilmiş, dövlət qurumlarının işində vətəndaş cəmiyyəti institutlarının daha sıx iştirakı təmin olunmuşdur. Açıq Hökumətin təşviq edilməsi üçün dövlət qurumlarının həyata keçirdiyi layihələr və təşəbbüslər müəyyən edilmiş və bu sahədə iştirak edən vətəndaş cəmiyyəti institutlarına dəstək verilmişdir.

Daha bir maraqlı fakt ondan ibarətdir ki, Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının təsdiqi zamanı qanunverici Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planını da təsdiq etmişdir. İlk baxışda təsadüfi məqam kimi görün sədə, hesab edirəm ki, hökumət tərəfindən birgə irəli sürülmüş bu planlar məsələyə kompleks şəkildə yanaşmağın nəticəsidir. Belə ki, Açıq Hökumətin inkişafı korrupsiya ilə mübarizə aparmadan mümkün ola bilməz. Məhz elə bu səbəbdən hər iki plan eyni anda hazırlanmış və qanunvericilik səviyyəsində öz təsdiqini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 aprel 2016-cı il tarixli, 1993 sayılı sərəncamı ilə təsdiq olunmuş Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı sayca ikincidir. Bu planı 11 qrup üzrə təsnifatlandırmaq olar: Elektron xidmətlərin təkmilləşdirilməsi, İnformasiya əldə edilməsinin təmin olunması, Vətəndaş cəmiyyəti üzvlərinin fəaliyyətinin genişləndirilməsi və ictimai iştirakçılığın artması sahəsində, Maliyyə şəffaflığının təmin edilməsi, Yerli özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyəti sahəsində, Hasilat sənayesində şəffaflığın artırılması, Korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində tədbirlər və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, Özəl sektorda şəffaflığın və məsuliyyətin artırılması, Maarifləndirmə və əməkdaşlıq, Fəaliyyət Planının icrasının monitorinqi və nəzarətin təşkili.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planında əvvəlki plandan fərqli olaraq, Vətəndaş cəmiyyəti üzvlərinin fəaliyyətinin genişlənməsi və ictimai iştirakçılığın artması və Yerli özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyəti sahəsində yeni bəndlər əlavə olunmuşdur. Məhz yeni əlavə edilmiş müddəalar sayəsində cəmiyyətin sürətli inkişafı ilə ayaqlaşan qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, vətəndaş-dövlət münasibətlərinin yeni səviyyəyə qaldırılması prosesinin əsası qoyulmuşdur.

Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının məntiqi nəticəsi kimi 09 sentyabr 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası "Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı"-na uyğun olaraq dövlət qurumları və QHT təmsilçilərinin iştirakı ilə Açıq Hökumətin təşviqinə dair Hökumət-Vətəndaş Cəmiyyəti Dialoqu Platformasının təsis yığıncağı keçirilmişdir. Müzakirələrdən sonra tədbir iştirakçıları 9 hökumət, 31 Vətəndaş Cəmiyyəti təmsilçisi

olmaqla Açıq Hökumətin təşviqinə dair “Hökumət-Vətəndaş Cəmiyyəti Dialoqu Platforması”-nın yaradılması barədə Memorandumu imzalamışlar.

“Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”-nın dövlət qurumları tərəfindən icrasının elektron qiymətləndirilməsi, dövlət qurumları tərəfindən məlumatların elektron formada təqdim edilməsi məqsədilə Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən Avropa Şurası və Avropa Birliyi tərəfindən birgə icra edilən “Azərbaycanın korrupsiyaya qarşı mübarizə imkanlarının gücləndirilməsi” layihəsi çərçivəsində Elektron Monitoring Sistemi (ems.gov.az) yaradılmışdır. Elektron Monitoring Sisteminə 61 dövlət orqanı inteqrasiya edilmiş və dövlət orqanlarının hesabatları elektron sistem vasitəsilə hər bir bənd və dövlət orqanı üzrə Onlayn rejimdə qiymətləndirilmişdir. Elektron Monitoring Sistemi bu sahədə regionda ilk dəfə Azərbaycanda tətbiq edilmişdir. Bu sistem vasitəsi ilə nəzarət orqanına aşağıdakı imkanlar yaradılmışdır:

- Qanunvericilik aktlarında qeyd edilən tapşırıqları daxil etmək və icraçı Qurumu seçmək;
- Tapşırıqların həyata keçirilməsi mərhələlərinə nəzarət etmək;
- Tapşırıqların həyata keçirilməsi ilə bağlı təsdiqedicilər sənədlərlə tanış olmaq;
- Tapşırıqların həyata keçirilməsi ilə bağlı göstəriş və tövsiyələr vermək;
- Real vaxt rejimində hesabatlılıq sistemindən istifadə etmək;
- Performans analizi apara bilmək.

Hər ilin sonunda müvafiq il üzrə Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016 - 2018 - ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı üzrə hesabatlar təqdim edilmişdir (https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM_2016.pdf, https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM_2017.pdf, https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/source/ITM_2018.pdf).

“Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı” çərçivəsində dövlət xidmətlərinin göstərilməsində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadənin genişləndirilməsi, dövlət orqanlarının göstərdikləri xidmətlərin elektronlaşdırılması, ictimai həyatda vətəndaş cəmiyyəti institutlarının rolunun daha da gücləndirilməsi, maliyyə şəffaflığının təmin edilməsi və korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində mühüm tədbirlər görülmüşdür. Dövlət xidmətlərinin həyata keçirilməsində müasir informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə olunması və innovativ həllərin tətbiqi dövlət siyasətinin prioritetlərindən biri olmuş, bu sahədə davamlı inkişafın təmin edilməsi üçün mühüm tədbirlər görülmüşdür. Belə ki, 42 dövlət qurumunun inteqrasiya edildiyi Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi tərəfindən ümumilikdə 450-dən çox elektronlaşdırılmış xidmətin təqdim olunması təmin edilmişdir. 2020-ci ildə portalın bir milyondan çox istifadəçisi olmuş və vətəndaşlar müxtəlif dövlət xidmətləri ilə əlaqədar hər ay orta hesabla 2,5 milyon dəfə bu portaldan istifadə etmişlər.

2019-cu ildə ölkədə yeni elektron satınalma modelinə keçid təmin edilmişdir. Yeni yaradılmış dövlət satınalmalarının vahid internet portalı (etender.gov.az) satınalmalar üzrə müsabiqələrin aşkarlıq, ədalətli rəqabət şəraitində təşkilini təmin edir. Sistem vasitəsilə elektron satınalma elanları verilir, təkliflər elektron formada təqdim olunur, satınalmaların nəticələri avtomatik rejimdə müəyyən olunur və müqavilələr elektron formada bağlanaraq ödənişlər elektron qaydada həyata keçirilir. Bununla da elektron satınalma ilə bağlı bütün prosedurlar və qarşılıqlı informasiya mübadiləsi vahid internet

portalı vasitəsilə elektron qaydada həyata keçirilir. Hər ilin sonunda müvafiq dövlət orqanı tərəfindən illik hesabat cəmiyyətə təqdim edilir (<https://etender.gov.az/hesabat-13>).

Sosial-iqtisadi və inzibati sahələrdə davamlı olaraq həyata keçirilən tədbirləri, o cümlədən ölkədə biznes mühitinin əlverişliliyinin daha da yüksəldilməsi, əmlak qeydiyyatının asanlaşdırılması, elektron satınalma, kreditlərin əlçatanlığı, vergi və gömrük inzibatçılığının sadələşdirilməsi, biznes dairələrinə göstərilən dövlət dəstəyinin artırılması sahəsində görülən tədbirləri nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar yüksək qiymətləndirmiş, “Doing Business” hesabatına əsasən Azərbaycan 2019-cu ildə 25 ən islahatçı ölkə sırasına daxil edilmişdir [9, s.5].

Məhz bu səbəbdən sayca üçüncü olan və son dövrlərin məhsulu hesab edilən, Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 fevral 2020-ci il tarixli, 1859 sayılı sərəncamı ilə təsdiq olunmuşdur. Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı 9 hissədən ibarət olmaqla aşağıdakı başlıqları özündə əks etdirmişdir: Korrupsiyanın qarşısının alınması və dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın gücləndirilməsi sahəsində tədbirlər, Maliyyə şəffaflığının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər, Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində tədbirlər, Dövlət xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi sahəsində tədbirlər, Vətəndaş cəmiyyəti üzvlərinin fəaliyyətinin genişləndirilməsi, ictimai nəzarətin və ictimai iştirakçılığın artırılması sahəsində tədbirlər, İnformasiya əldə edilməsinin təmin olunması sahəsində tədbirlər, Özəl sektorda şəffaflığın və məsuliyyətin artırılması sahəsində tədbirlər, Əhaliyə göstərilən kommunal xidmətlərdə şəffaflığın, hesabatlılığın və müştəri məmnunluğunun artırılması sahəsində tədbirlər.

Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planında bəzi məsələlərin qoyuluşu fərqli istiqamətlər üzrə olsa da, bunu daha öncə nəzərdə tutulmuş fəaliyyət planlarını daha geniş formada təkrarlanması kimi nəzərdən keçirmək olar. Lakin əhaliyə göstərilən kommunal xidmətlərdə şəffaflığın, hesabatlılığın və müştəri məmnunluğunun artırılması sahəsində tədbirləri tamamilə yeni istiqamət kimi qəbul etmək yerinə düşərdi. Bu istiqamət üzrə kommunal xidmətlərin elektronlaşdırılması işinin genişləndirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması və müvafiq tədbirlər görülməsi, qanunvericilikdə təbii qaz, su və elektrik enerjisi təchizatı qurumları tərəfindən texniki şərtlərin verilməsi ilə əlaqədar normativlərin, eləcə də qüvvədə olan digər texniki norma və tələblərin müasir standartlara uyğunlaşdırılması, müvafiq infrastrukturun yenidən qurulmasına görə ödənişlərin hesablanması və müvafiq işlərin görülməsinin ümumi dəyərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı müddəaların təkmilləşdirilməsi, Kommunal Xidmətlər Vahid İnformasiya Sistemində kommunal xidmətlərlə bağlı rəy, təklif və şikayətlərin qəbulu bölməsinin yaradılması, Kommunal xidmətlərlə bağlı vahid Çağrı Mərkəzinin yaradılması ilə bağlı bir sıra məqamlar Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planında öz əksini tapmışdır. Bu Fəaliyyət Planı ölkəmizdə açıqlıq, şəffaflıq və hesabatlılıq prinsiplərinin tətbiqinin daha da genişləndirilməsi məqsədilə həyata keçirilən islahatların tərkib hissəsi olmaqla, burada nəzərdə tutulan tədbirlər dövlət xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi, vətəndaş cəmiyyəti üzvlərinin fəaliyyətinin dəstəklənməsi, ictimai nəzarətin gücləndirilməsi, korrupsiyanın qarşısının alınması, maliyyə şəffaflığının artırılması, həmçinin informasiya əldə edilməsinin təmin olunması sahələrində mühüm töhfə verəcəkdir.

Şəffaflıq Naminə Vətəndaş Cəmiyyəti Layihəsi (ECSOFT) Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının icrası ilə bağlı 07 yanvar 2022-ci il monitoring hesabatında [10, s.57-60] 2020 və 2021-ci illər ərzində Fəaliyyət Planı üzrə görülmüş işlər nəzərdən keçirilmişdir. Hesabatın ümumiləşdirilmiş nəticələr hissəsində aşağıdakı məlumatlar qeyd edilmişdir:

24 bənd üzrə fəaliyyətlər tam icra edilmiş, 7 bənd üzrə fəaliyyətlər 50%-dən aşağı icra olunmuşdur, 2 bənd üzrə isə fəaliyyətlər icra olunmamışdır. İki istiqamət – 6-cı (“İnformasiya əldə edilməsinin təmin olunması sahəsində tədbirlər”) və 9-cu (“Əhaliyə göstərilən kommunal xidmətlərdə şəffaflığın, hesabatlılığın və müştəri məmnunluğunun artırılması sahəsində tədbirlər”) istiqamətlər üzrə orta icra göstəricisi 50%-dən aşağı olmuşdur. 8-ci (“Özəl sektorda şəffaflığın və məsuliyyətin artırılması sahəsində tədbirlər”) istiqamət üzrə fəaliyyətlər tam icra olunmuşdur. Nəzərə almaq lazımdır ki, bütün yazılanlar yalnız üç illik Fəaliyyət planının iki ilini əhatə etmişdir.

Nəzərə çarpan irəliləyişlər kimi Ombudsmana müraciətlər üçün vahid qaynar xəttin yaradılmasını, cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sisteminin risk qiymətləndirilməsinin keçirilməsi ilə bağlı tədbirləri, elektron notariat və məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı xidmətlərin elektronlaşmasını, kommunal xidmətlərdə şəffaflığın, hesabatlılığın və müştəri məmnunluğunun artırılmasını, “Ağıllı kənd” layihəsinə start verilməsini və maliyyə şəffaflığının artırılması üzrə fəaliyyətləri qeyd etmək olar.

Həmçinin bələdiyyələrlə iş portalının yaradılması, elektron hökumət infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi, kommunal sektorda müştəri məmnunluğunun artırılması ilə bağlı fəaliyyətlər, ASAN Müraciət sisteminin tətbiqinə başlanılması, yerli icra hakimiyyətlərində ASAN İndeksi üzrə qiymətləndirmənin həyata keçirilməsinə başlanılması vətəndaşlar və biznes subyektlərinin dövlət orqanlarının xidmətlərindən bəhrələnməsi, hesabatlılığın və effektivliyin artırılmasına ciddi töhfə verəcəkdir.

Sonda Azərbaycan Respublikasında Açıq Hökumətin təşviqinə dair hər üç Milli Fəaliyyət Planlarının icrası ilə bağlı Dövlət Statistika Komitəsinin veb sahifəsində tanış olmağı tövsiyə edirəm (<https://www.stat.gov.az/menu/2/itm/>).

ƏDƏBİYYAT

1. Open Government “A Progress Report to the American People” [electronic resource] / - December 2009 – p.2-8.
URL:<https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ogi-progress-report-american-people.pdf>
2. Mcnutt & Pal. “Modernizing Government”: Mapping Global Public Policy Networks // - 2011, p.23-25
3. Scott Baum, Arun Mahizhnan Government-with-you: E-government in Singapore // - 2014, p. 25-44
4. Declaration of Open Government on behalf of the Australian Government [electronic resource]/-2010,p.3
URL:https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/media/pressrel/AKCX6/upload_binary/akcx60.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22media/pressrel/AKCX6%22
5. Open Government Declaration [electronic resource] / September 2011. p. 1-2- URL:<https://web.archive.org/web/20160504214649/http://www.opengovpartnership.org/about/open-government-declaration>
6. “Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”-nı [elektron resurs] / - 5 sentyabr 2012. s. 1-3
URL:<http://e-qanun.az/framework/24193>

7. “Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nı [elektron resurs] / - 27 aprel 2016. s. 1-4
URL:<http://e-qanun.az/framework/32647>
8. Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nı [elektron resurs] / - 27 fevral 2020. s. 1-2
URL:<http://e-qanun.az/framework/44619>
9. Doing Business 2019 report [electronic resource] / 16th edition, December 2019. p.5 -
URL:https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf
10. Şəffaflıq Naminə Vətəndaş Cəmiyyəti Layihəsi (ECSOFT) Açıq Hökumətin təşviqinə dair 2020 - 2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planının icrası ilə bağlı 07 yanvar 2022-ci il monitoring hesabı [elektron resurs] / - 07 yanvar 2022. s. 57-60
URL:http://ogp.org.az/wp-content/uploads/2022/01/Hesabat-MFP-OGP-NAP-Ecsoft-07-Jan-2021_edited-Az-fv.pdf

REFERENCES

1. Open Government “A Progress Report to the American People” [electronic resource] / - December 2009 – p.2-8,
URL:<https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ogi-progress-report-american-people.pdf>
2. McNutt & Pal. “Modernizing Government”: Mapping Global Public Policy Networks // - 2011, p. 23-25
3. Scott Baum, Arun Mahizhnan Government-with-you: E-government in Singapore // - 2014, p. 25-44
4. Declaration of Open Government on behalf of the Australian Government [electronic resource]/-2010,p.3
URL:https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/media/pressrel/AKCX6/upload_binary/akcx60.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22media/pressrel/AKCX6%22
5. Open Government Declaration [electronic resource] / September 2011. p. 1-2- URL:<https://web.archive.org/web/20160504214649/http://www.opengovpartnership.org/about/open-government-declaration>
6. “Açıq Hokumetin teshviqinə dair 2012-2015-ji iller uchun Milli Fealiyyet Planı” [electronic resource] / - 5th September 2012. p. 1-3
URL:<http://e-qanun.az/framework/24193>
7. “Açıq Hokumetin teshviqinə dair 2016-2018-ji iller uchun Milli Fealiyyet Planı” [electronic resource] / - 27th April 2016. s. 1-4
URL:<http://e-qanun.az/framework/32647>
8. “Açıq Hokumetin teshviqinə dair 2020-2022-ji iller uchun Milli Fealiyyet Planı” [electronic resource] / - 27th February 2020. p. 1-2
URL:<http://e-qanun.az/framework/44619>
9. Doing Business 2019 report [electronic resource] / 16th edition, December 2019. p.5 -
URL:https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

10. Şeffaflıq Namine Vetendash Jemiyeti Layihəsi (ECSOFT) Açıq Hökumetin teshviqinə dair 2020 - 2022-ji iller üçün Milli Fealiyyət Planının icrası ilə baxılı 07 yanvar 2022-ji il monitorinq hesabatı [electronic resource] / - 07 January 2022. p. 57-60
URL:http://ogp.org.az/az/wp-content/uploads/2022/01/Hesabat-MFP-OGP-NAP-Ecsoft-07-Jan-2021_edited-Az-fv.pdf

THE CONCEPT OF "OPEN GOVERNMENT" IN GOVERNANCE, "OPEN GOVERNMENT" IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN AS THE BASIS OF THE ELECTRONIC GOVERNMENT AND DEMOCRACY

Agamaliyev U.I.

National Aviation Academy

This article provides the concept of "Open Government". "Open Government" is seen as the basis for the development of democracy. Open Government in the Republic of Azerbaijan is investigated as the basis of e-government and e-democracy. All action plans for the promotion of Open Government are thoroughly studied. The effectiveness of the implementation of Open Government action plans is widely analyzed.

The three main signs of Open Government are examined: transparency, accountability and participation. Transparency is a prerequisite for the development of both open and inclusive policies, while helping the public to understand the work of their government more easily. Transparency helps strengthen public confidence in government. Open government at the same time- it is a government with a high level of transparency, public control and control mechanisms, focusing the emphasis on accountability. It is also worth noting that an Open Government is a guiding doctrine, which includes the ability of citizens to access government documents and procedures in order to carry out effective public control.

Keywords: *Open Government Partnership, e-Government, e-state, open government, e-democracy, governance, e-government, Open Government effect in governance, Open Government action plans, statistics on Open Government implementation.*

Rəyçi: *h. e.d., prof. Rüstəmzadə A.X.*

Müəllif haqqında məlumat

Soyadı, adı, atasının adı	İş yeri	Vəzifəsi	Əlaqə
Ağamaliyev Ümman İlqar oğlu	Milli Avasiya Akademiyası	Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasının üzvü, "Hüquq" kafedrasının müəllimi, h.f.d.	umman.agamali@gmail.com mob: (+994)50-717-11-77